

BOGANMELDELSER

R. BERG: **Det danske Haandværks Historie.** G. B. N. F. København 1919. (152 S.).

Efter Opfordring fra Elever paa Teknologisk Institut har Forf. skrevet denne Oversigt over det danske Haandværks Historie. Den skal saaledes i første Række anvendes til Undervisningsbrug og bør bedømmes herefter, men enhver kulturhistorisk interesseret Læser vil have Udbytte og Fornøjelse af at gøre Bekendtskab med den. Bogen tynges ikke af megen Lærdom eller Videnskabelighed (derfor kunde den dog godt være udstyret med et Sagregister ell. lign.), men den fører sin Læser paa en underholdende Maade gennem det Stof, Forf. har samlet.

Der begyndes med en Skitsering af Haandværkets Oprindelse som Erhverv i en noget ubestemt Fortid. Skildringen samler sig derefter om Tiden efter Valdemarerne og om de følgende Aarhundreder, Gildernes og Laugenes første Periode, som der lader sig samle adskillige konkrete Oplysninger om. For en ikke ringe Del karakteriserer disse dog nok saa meget Middelalderens Byliv i Almindelighed som Haandværkets særlige Stilling; men i et Afsnit om Haandværkerlaugene som økonomisk Organisation trænger Forf. dog ind til Sagens Kærne: Laugsordningens oprindelige Berettigelse og Forstaaelighed, naar den ses paa Baggrund af Haandværkets Teknik og økonomiske Stand-

BOGANMELDELSER

R. BERG: **Det danske Haandværks Historie.** G. B. N. F. København 1919. (152 S.).

Efter Opfordring fra Elever paa Teknologisk Institut har Forf. skrevet denne Oversigt over det danske Haandværks Historie. Den skal saaledes i første Række anvendes til Undervisningsbrug og bør bedømmes herefter, men enhver kulturhistorisk interesseret Læser vil have Udbytte og Fornøjelse af at gøre Bekendtskab med den. Bogen tynges ikke af megen Lærdom eller Videnskabelighed (derfor kunde den dog godt være udstyret med et Sagregister ell. lign.), men den fører sin Læser paa en underholdende Maade gennem det Stof, Forf. har samlet.

Der begyndes med en Skitsering af Haandværkets Oprindelse som Erhverv i en noget ubestemt Fortid. Skildringen samler sig derefter om Tiden efter Valdemarerne og om de følgende Aarhundreder, Gildernes og Laugenes første Periode, som der lader sig samle adskillige konkrete Oplysninger om. For en ikke ringe Del karakteriserer disse dog nok saa meget Middelalderens Byliv i Almindelighed som Haandværkets særlige Stilling; men i et Afsnit om Haandværkerlaugene som økonomisk Organisation trænger Forf. dog ind til Sagens Kærne: Laugsordningens oprindelige Berettigelse og Forstaaelighed, naar den ses paa Baggrund af Haandværkets Teknik og økonomiske Stand-

punkt; den næringsretlige Ordnings Formaal: at sikre den enkelte Haandværker et passende Udkomme, samtidig med at man sikrede Faget den fornødne faglige Dygtighed. Snart kom Laugene dog i deres Bestræbelser for at sikre sig deres Stilling ud i en Standsprotektionisme, der maatte bringe dem paa Kant med de almindelige Samfundshensyn og med den offentlige Myndighed. Man er hermed inde i den aarhundredlange Strid mellem Kongemagten og Laugene: Kongemagten, der vil reformere og indordne Laugene under By- eller Statsstyrelsen, og Laugene, der bestandig forstaar at falde tilbage til det gode gamle. Man faar dog vistnok let en for overdreven Forestilling om Betydningen af dette Modsætningsforhold. De kongelige Forordninger var vist saa temmelig magtesløse overfor det vidtforgrenede Laugsvæsen, og den Zigzagkurs, der følges fra Kong Hans's til Frederik VI's Tid, er vel nærmest et Udtryk herfor. Hvis man tænker sig, at de kongelige Forordninger blev efterlevet til Punkt og Prikke, maa man faa det Indtryk, at Samfundsordningen svajede hid og did, medens det modsatte var Tilfældet: indenfor Haandværket og Haandværkerstanden gik Udviklingen grumme langsomt for sig; det hele stivnede i *Gewohnheiten*, som ikke let lod sig krænke. Forf. fortæller i et Par Afsnit af Bogen meget livfuldt om Haandværkets Kaar og Skik og Brug i Laugenes ældre Tid. Fattigdom og Zünftighed er de mest fremtrædende Træk, større faglig Dygtighed og Driftighed er et sjældent Syn.

Under Enevælden blev Laugenes Stilling dog efterhaanden en anden end før. Christian V's Forordninger fik maaske ikke mere indgribende Betydning end Christian IV's havde haft. Men Laugenes monopoliserede Stilling opløstes, først ved, at det ikke blev muligt i Længden — særlig under Indvandringen fra Landet til Byerne, der fandt Sted i Begyndelsen af 18. Aarh. — at forhindre alle andre fra at udføre Haandværksarbejde. Frimesterinstitutionen opstaar. Dernæst kommer der, henimod 18. Aarh.'s Slutning, Uro i

Forholdet mellem Mestre og Svende. Særlig i Bygningsfagene opstaar der Bedrifter af større Omfang end de sædvanlige. Svendens Udsigt til Mesterværdigheden forringes; Fænomenet „den gifte Svend“ volder Fortrædeligheder. Der opstaar sociale Problemer, som Statsmagten maa gribe ind i, og derved undergraves Lauges Stilling. Med det 19. Aarh. nærmer en ny Tid sig, som Haandværket i meget ringe Grad forstaar at forberede sig paa, Næringsfrihedens Indførelse kommer over det ganske som en Overrumpling.

De sidste Afsnit i Bogen handler om Bestræbelserne, der opstod i det 19. Aarh.'s første Del for at højne Haandværkets Uddannelse og om den under Næringsfriheden nødvendige Omorganisering af Haandværket som Stand og Erhverv. Det maa dog forekomme ganske urimeligt i en Bog, der skal tjene som Lærebog for Haandværkere og Industriarbejdere, og i hvilken der er gjort udførligt Rede for Forhold og Begivenheder i det 17. og 18. Aarhundrede, at ofre kun en halv Snes Sider paa „den nye Tid“, Tiden under Næringsloven af 1857. Haandværket forsvandt dog ikke med den, og disse sidste Menneskealdre er dog ikke gaaet spørlost hen over Haandværkets Stilling og Vilkaar. Fremstillingen af Haandværkets Historie er herved i en væsenlig Grad blevet fortegnet.

Det er, som Forf. ogsaa udtaler det i sit Forord, et første Forsøg, der her er gjort paa at skrive det danske Haandværks Historie, eller rettere paa at samle det meget Stof, der foreligger i Enkeltskildringer, bl. a. fra C. Nyrops og Forf.'s egen Haand, i en almindelig Oversigt. Med al Anerkendelse af, hvad der er lykkedes godt i det første Forsøg, maa man dog ønske at Forsøget engang gøres om i et større Format, hvor ikke blot Nutiden faar den Plads, der tilkommer den, men hvor ogsaa Haandværket som Arbejde, Haandværkets Teknik til de forskellige Tider og i de forskellige Fag kan blive udførligere behandlet end her.

Arbejdet og dets Resultater er dog det egenlige. Haandværkets sociale og retslige Vilkaar er kun Rammerne, indenfor hvilke dets Udøvere har levet og virket.

Johs. Dalhoff.

ADOLPH JENSEN og M. KOEFOED: **Befolkningsforholdene i det 19. Aarhundrede.** 2den gennemsete Udgave. G. B. N. F. Kjøbenhavn 1919.

Det er de to Forfatteres Afsnit om Befolkningsforholdene i „Verdenskulturen“, der her foreligger som selvstændigt Bind i Værket: „Det nittende Aarhundrede“ — „Verdenskulturens“ i Monografier delte 2den Udgave. Fremstillingen er ført op til umiddelbart før Verdenskrigens Udbrud, og de to Forf. giver paa de 113 Sider, Skriftet omfatter, en grundig og velskrevet Oversigt over de statistiske Data og de socialøkonomiske Problemer, der knytter sig til Befolkningsforholdene. Der er Afsnit om Folkemængdens Væxt gennem det 19. Aarhundrede, om Udvandring og Vandring fra Land til By, om Ægteskabs-, Fødsels- og Dødelighedsforhold, om Befolkningens Deling efter Køn og i Aldersklasser. Og i de to sidste Afsnit, der er nye, omhandles Befolkningens legemlige og aandelige Egenskaber og drøftes „Det 20. Aarhundredes Befolkningsspørgsmaal“: Fødselshyppighedens Nedgang og de sociale og økonomiske Forhold, dette moderne Befolkningsfænomen giver Anledning til.

E. C.